

НАУКОМЕТРІЯ І ВИДАВНИЧА СПРАВА

РАДЧЕНКО

Анна Ігорівна —
кандидат геологічних наук,
заступник директора з питань
наукової та видавничої
діяльності Видавничого дому
«Академперіодика» НАН
України
ORCID: 0000-0002-0276-6398

ПОПОВНИВСЯ СПИСОК ВІТЧИЗНЯНИХ НАУКОВИХ ЖУРНАЛІВ, ВКЛЮЧЕНИХ ДО WEB OF SCIENCE CORE COLLECTION: ЯКІСНИЙ СТИБОК ЧИ ТЕНДЕНЦІЯ?

Інформаційним приводом для цієї статті стало повідомлення компанії Clarivate Analytics, що у 2017 р. за результатами експертного відбору 39 наукових журналів з України увійшли до нової колекції ESCI (Emerging Sources Citation Index)¹ наукометричної бази Web of Science.

Коротко про Web of Science. Самостійну компанію Clarivate Analytics було організовано наприкінці 2016 р. на базі відділення IP & Science компанії Thomson Reuters та ISI. Назва Clarivate походить від сполучення слів Clarify (*прояснення*) та Innovate (*інновації, оновлення*), що разом з Analytics (*мистецтво аналізу*) є орієнтирами нової компанії. При цьому всі ресурси для наукових досліджень, видавничої справи, фармацевтичної індустрії, захисту і комерціалізації, які до того належали компанії Thomson Reuters, продовжують функціонувати як власність Clarivate Analytics².

Отже, компанія Clarivate Analytics тепер опікується платформою Web of Science, її основною наукометричною частиною Web of Science Core Collection (WoS CC) та індексами, які входять до її складу. Найстарішими традиційними індексами є індекс з природничих наук *Science Citation Index Expanded* (SCIE, 1964), з соціальних наук — *Social Science Citation Index* (SSCI, 1973) та з гуманітарних — *Arts and Humanities Citation Index* (AHCI, 1976). Саме для видань, які включено до перших двох індексів, розраховують імпаکت-фактор, що нині став каменем спотикання для науковців і організаторів науки. Для жур-

¹ Clarivate Analytics. Master Journal List. <http://ip-science.thomsonreuters.com/mjl/>

² Тихонкова І.О. Критерії та процедура відбору журналів до Web of Science Core Collection. *Наука України у світовому інформаційному просторі*. 2017. Вип. 14. С. 93.

налів гуманітарного профілю імпаکت-фактор не застосовують через особливості матеріалів, об'єктів та предметів досліджень цих галузей науки і, відповідно, специфічне поле цитування.

На сьогодні у трьох названих індексах представлено і опрацьовується близько 13 тис. наукових періодичних видань. Процес відбору для включення нових видань до WoS CC триває безперервно, щороку фахівці оцінюють понад 3500 видань, лише 10% з яких зрештою потрапляють до омріяних індексів.

Процедура відбору досить проста, її критерії та умови неодноразово розглядалися на вітчизняних тематичних конференціях і семінарах, у тому числі організованих за ініціативою та за участю Науково-видавничої ради НАН України і Видавничого дому «Академперіодика» НАН України. Усю детальну інформацію щодо процедури відбору видань викладено в нарисі Джеймса Тести (James Testa), віце-президента і директора відділу редакційного розвитку компанії Thomson Reuters³.

Основними базовими критеріями відбору є:

- якість опублікованих наукових матеріалів з урахуванням вимог щодо охорони авторського права і дотримання наукової етики;
- дотримання видавничих стандартів, передусім чіткої періодичності видання;
- міжнародний склад колективу авторів, редакційної колегії, рецензентів;
- наявність цитування опублікованих у виданні статей, як свідчення затребуваності наведеної в них інформації.

Редакція журналу, який відповідає всім формальним критеріям, може подати заявку на включення, заповнивши онлайн-форму. Далі експерти WoS CC перевіряють регулярність виходу видання за трьома останніми послідовними номерами. Після цього заявку журналу передають на розгляд до редакційної ради компанії. З цього моменту розпочинається безпосередньо процес оцінювання видання. Однак через велику кількість поданих заявок розгляд

конкретного видання може бути відтермінований, оскільки пріоритетність напрямів і регіонів визначає редакційна рада.

Новий індекс у WoS CC — нові можливості для регіональних видань. У 2015 р. WoS CC було розширено завдяки започаткуванню нового мультидисциплінарного індексу Emerging Sources Citation Index (ESCI), в який заплановано включити 5 тис. видань. Для цих видань імпаکت-фактор розраховувати не будуть, але застосовуватимуть інші наукометричні показники.

Критерії відбору до ESCI такі самі, що й до трьох основних індексів: дотримання видавничих стандартів, якість контенту, міжнародний склад редколегії, авторів тощо, проте кількість отриманих цитувань не аналізується. Тобто в цей індекс входять журнали, які претендують на включення в основні індекси WoS CC і відповідають усім вимогам до якості опублікованих матеріалів і своєчасності виходу номерів. Передбачено, що видання входитимуть до переліку ESCI на декілька років. У цей період вони ставатимуть більш «видимими» для світової наукової спільноти, для них розраховуватимуть кількість цитувань, але цитування з цих видань не враховуватимуться при розрахунку імпаکت-факторів журналів, проіндексованих у SCIE та SSCI. Згодом за результатами розгляду експертами WoS ці журнали можуть бути переведені до основних індексів відповідно до їх тематики. Однак відкрито і зворотний напрям: видання, що втратили рейтинг в основних індексах, переводитимуть до ESCI⁴.

Актуальний стан. Деякі відомості щодо стану представлення українських наукових періодичних видань і видань НАН України наводив на початку червня цього року у своїй доповіді на конференції «Наукова періодика: традиції та інновації» голова Науково-видавничої ради НАН України академік НАН України Я.С. Яцків⁵. Однак ситуація постійно

⁴ Тихонкова І.О. Наукова періодика України у дзеркалі Web of Sciences. *Наука України у світовому інформаційному просторі*. 2017. Вип. 13. С. 31–39.

⁵ Яцків Я.С. Українська академічна періодика: стан і перспективи. *Наука України у світовому інформаційному просторі*. 2017. Вип. 14.

³ Testa J. The Thomson Reuters Journal Selection Process. <http://wokinfo.com/essays/journal-selection-process/>

змінюється і, за даними вітчизняного ресурсу Open Science in Ukraine⁶, станом на 19.07.2017 до наукометричних баз Scopus та WoS CC входило 86 українських наукових журналів: 53 — до Scopus і 56 — до WoS CC. Серед них було 39 періодичних видань НАН України: 36 — у Scopus і 20 — у WoS CC.

Нині Clarivate Analytics оновив інформацію, а отже, опубліковано список журналів, які нещодавно увійшли до переліку ESCI WoS CC. З них — 39 вітчизняних видань. Це видання дуже різного тематичного спрямування — освіта, медицина, харчові технології, хімія і біохімія, економіка і фінанси, геологія, екологія, фізика, математика, астрономія, філософія. Засновані вони в різних містах, різними науковими і навчальними установами, серед яких Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Національний університет «Києво-Могилянська академія», Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Запорізький державний медичний університет, Львівський національний університет імені Івана Франка, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова та ін. Крім того, ці видання мають різну періодичність — від 12 до 2 номерів на рік, різний час заснування, різний обсяг.

Не буду тут детально розбирати та порівнювати наповнення електронних ресурсів журналів, які цього року увійшли до переліку ESCI WoS CC, — їхні сайти також дуже різні за стилем, детальністю і повнотою наведеної інформації. Проте важливо, що всі ці видання відповідають загальним світовим вимогам, забезпечують усі необхідні елементи, які засвідчують, що представлені видання мають належний науковий рівень, стали періодичність, обсяг, представницький колектив авторів та

редакційної колегії, а також можуть зацікавити світову наукову спільноту. Останнє є свідченням наявності потенціалу для розширення читацької аудиторії та нарощування цитувань, що саме і побачили експерти WoS CC під час розгляду заявок.

Однозначно можна стверджувати, що спільною рисою цих журналів є чітка, активна позиція головного редактора щодо напрямку розвитку наукового видання, його цілей і завдань, високопрофесійна й відповідальна робота редакційної колегії, спрямована на забезпечення високого наукового рівня журналу, а також фахова й сумлінна праця співробітників редакції, завдяки якій забезпечується втілення найкращого світового досвіду в діяльність свого видання.

Серед журналів, включених до останнього списку ESCI WoS CC, є шість видань Національної академії наук України:

- *Advances in Astronomy and Space Physics* (засновники — Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Головна астрономічна обсерваторія НАН України);
- *Algebra & Discrete Mathematics* (засновник — Інститут прикладної математики і механіки НАН України);
- *Functional Materials* (засновники — Національна академія наук України, ДНУ «НТК «Інститут монокристалів» НАН України»);
- *Methods of Functional Analysis and Topology* (засновник — Інститут математики НАН України);
- *Science and Innovation* (засновник — Національна академія наук України);
- *Ukrainian Journal of Physics* (засновники — Національна академія наук України, Інститут теоретичної фізики ім. М.М. Боголюбова НАН України).

Приємно відзначити, що Видавничий дім «Академперіодика» НАН України бере участь у підготовці та виданні двох із цих журналів: загальноакадемічного журналу *Science and Innovation* та його версії українською мовою «Наука та інновації» і журналу *Ukrainian Journal of Physics* та його українськомовної версії «Український фізичний журнал».

⁶ Все украинские журналы в Scopus и Web of Science. Open Science in Ukraine (OSU). <https://openscience.in.ua/ua-journals>

Обидва видання включено до Програми підтримки журналів НАН України, вони мають веб-сайти, створені на основі розробленого у ВД «Академперіодика» шаблону сайту наукового періодичного видання, отримують цифрові ідентифікатори DOI на всі наукові статті, опубліковані в них.

Висновки. Активне включення у 2017 р. наукових періодичних видань НАН України до провідних наукометричних баз свідчить про те, що навіть за обмеженості ресурсів можна продукувати періодичні видання на високому науковому рівні відповідно до сучасних загальносвітових вимог.

Зрозуміло, що до нового індексу WoS CC увійшли найактивніші видання і ті, які на момент започаткування індексу (2015 р.) за формальними ознаками могли претендувати на включення до найбільших наукометричних баз.

Оскільки наповнення індексу заплановано обмежити 5 тис. видань, установам НАН України необхідно якомога швидше посилити роботу щодо приведення власних видань у відповідність до зазначених вимог з метою входжен-

ня їх до ESCI, що зараз є реальним шляхом до традиційних індексів WoS CC. Позитивний досвід є, і його потрібно якнайширше впроваджувати.

Якими б зрештою не стали вимоги Міністерства освіти і науки України до наукових фахових видань, у яких можуть бути оприлюднені результати кваліфікаційних робіт, вони в будь-якому разі враховуватимуть факт входження журналу до світових наукометричних баз. Можливо, найкоротший шлях до визнання фаховості видання (не лише формальної фаховості, спрямованої на можливість публікації статей для захисту дисертацій, а й реальної, яка має на меті ефективну наукову комунікацію) лежить саме через якісне представлення видання світовій науковій спільноті?

Хочеться сподіватися, що такий успішний початок не стане просто свідченням результативності роботи найбільш свідомої частини академічних наукових журналів, а перетвориться на тенденцію з поліпшення якості, підвищення рівня та ступеня відкритості вітчизняних видань.